

HERINNERINGEN

- ◆ watersnood (1953)
- ◆ bevroren zee (1963)
- ◆ vismijnresultaten (2012)
- ◆ tewaterlating De Scute (1999)
- ◆ op vlucht voor de oorlog (1940-'44)

De dertigjarige Oostendenaar François (Frans) Aspeslagh ontvluchtte het oorlogsgeweld.

John Aspeslagh is een actief blogger.⁽¹⁾ Veel van wat hij schrijft heeft met het Oostendse familieverleden te maken. En dat verleden was nauw met de visserij verbonden.

François Aspeslagh op de vlucht

Mijn vader François Aspeslagh (†1988) werd op 2 maart 1910 geboren als jongste telg van Henri en Clémentine Lambersy.⁽²⁾ Pas vier jaar geworden moest hij in 1914 al een eerste keer naar Engeland vluchten waar het gezin toen een onderkomen vond in Milford Haven (Wales). Na de Eerste Wereldoorlog, kwamen de Aspeslachs terug naar Oostende waar vader tot 1928 de lessen aan het Onze-Lieve-Vrouwecollege volgde. In dat jaar stierf zijn vader plots en moest hij zijn studies onderbreken om als bediende zijn brood te verdienen bij de rederij Pécherries à Vapeur (PV). Hij woonde in de Christinastraat, thuis bij ma Clémentine die op haar beurt overleed in 1936. Daarna ging hij inwonen bij zijn oudere zus Madeleine, haar man August en zoon Georges. Tijdens de meidagen van 1940 kreeg vader François de kans om met een schip van de rederij Pécherries à Vapeur (PV) naar Engeland te vluchten. Hij vertelde later dat het één van de laatste schepen was die de overtocht maakte. Van op dek zag hij hoe andere vissersvaartuigen door de Duitse stuka's bestookt en tot zinken gebracht werden. Behouden in Engeland geraken was dus een kwestie van puur geluk geweest.

BEIGIAN MINISTRY OF NATIONAL DEFENCE. London, 3 July 1941

107 Eaton Square, London S.W.1.

26755

TO ALL WHOM IT CONCERNS.

This is to certify that Mr ASPESLAGH, F.A. is called up for military service.

He has to attend medical examination in London on the 14. July 41.....

Pro Minister of National Defence;
Captain H. BROUHON,
Chief of the 3rd Section,

Zoals alle gevluchte Belgen van zijn leeftijd, werd Aspeslagh opgeroepen om bij het Belgisch leger dienst te doen.

NUMBER WR 47035	SURNAME ASPESLAGH
CHRISTIAN NAMES (First only in full) FRANÇOIS. E.	
CLASS CODE A	REGISTRATION OFFICE 12 MAY 43
FULL POSTAL ADDRESS 73 TWIST LANE LEIGH	NATIONAL REGISTRATION OFFICE
HOLDER'S SIGNATURE <i>Frans Aspeslagh</i>	REGISTRATION OFFICE
CHANGES OF ADDRESS: No entry except by National Registration Officer, to whom removal must be notified.	
REMOVED TO (Full Postal Address) 1 Navigation Street Leigh Lanc.	
REMOVED TO (Full Postal Address) AGENT MONÉTAIRE	REGISTRATION OFFICE 20 JUL 1941

Op de identiteitskaart vinden we een adres waar Aspeslagh gewoond heeft.

Leigh, halfweg tussen Manchester en Liverpool

Waarschijnlijk heeft vader in Engeland op verschillende adressen gewoond. Op de documenten die ik teruggevonden heb, komen twee adressen voor: 73, Twist Lane, Leigh, Lancashire (vroegste vermelding in 1942) en 1, Navigation Street, Leigh, Lancashire. Zeker is dat dit zijn laatste adres in Engeland was. Dat betekent dat hij als vluchteling uiteindelijk werd aan het graafschap Lancashire (Noord-West Engeland), meer bepaald aan de stad Leigh, halfweg tussen Manchester en Liverpool. Beide adressen worden ook vermeld op zijn National Registration Identity Card met nummer WR 47035, afgeleverd op 12 mei 1943. Zijn laatste adres werd geregistreerd in oktober 1943 en hij zou in de Navigation Street blijven wonen tot juli 1945. Het graafschap Lancashire is sinds de Industriële Revolutie gekend voor zijn katoenindustrie. Geen wonder dat vader in 1942 als labourer werd tewerkgesteld in een spinnerij, nl. bij The Bedford & Mill Lane Spinning Co. Ik herinner mij dat we thuis een spoel katoendraad hadden die hij bij zijn repatriëring had meegebracht en die bij ons jaren lang dienst deed om pakjes toe te binden. Moeder sprak altijd van de 'bobine katoen van Engeland'.

Nadien is hij in Leigh gaan werken in de voedingssector, maar precieze gegevens daarover heb ik niet gevonden. Vader heeft later verteld dat ze zich op het werk wel eens durfden te goed doen aan een ei of aan een fles melk. Ze zaten immers aan de bron en in oorlogstijd, waar voeding gerantsoeneerd was, trok iedereen op één of andere manier zijn plan.

Zoals alle gevluchte Belgen van zijn leeftijd (militieklas 1930), werd hij opgeroepen om bij het Belgisch leger dienst te doen. Hij moest zich op 2 juli 1941 aanmelden bij het Werfbureau, 107 Eaton Square, London S.W.1.: 'Gezien de Besluit-Wet van 30-1-1941 [...] onder de wapens oproepende al de Belgische burgers behorende tot de militieklassen 1922 tot 1941 ingesloten, en wonende buiten de gebieden bezet door den vijand, wordt u verzocht U den 2de juli 1941 om 14 uur aan te bieden voor het Werfbureau van Londen om er een geneeskundig onderzoek te ondergaan met inzicht van uwe inlijving in het Belgisch Leger.'

'De burgers vroeger vrijgesteld als ongeschikt voor militairen dienst zijn onderworpen aan den oproep onder de wapens, en zijn bijgevolg verplicht dit geneeskundig onderzoek te ondergaan.'

'Belangrijk bericht. Gelieve alle schikkingen waar te nemen om U toe te laten te vertrekken van Londen naar het Belgisch Kamp in geval U geschikt voor den dienst aangewezen wordt. Hierbij:

- 1° een bon voor kosteloos vervoer, om te wisselen tegen een reisbiljet, in het vertrekstation;
- 2° een bulletijn om van de politie te toelating der verplaatsing te bekomen.

De kapitein H. BROUHON, Commandant van het Werfbureau.' Blijkbaar kon je je toen niet vrij verplaatsen binnen Groot-Brittannië, er was toelating van de politie vereist. Waarschijnlijk was dat om spionageactiviteiten te verhinderen en om conti-

3571-100

7 AVR. 1942

106675

From :

WAR ORGANISATION OF THE BRITISH RED CROSS
AND ORDER OF ST. JOHN

To: Comité International
de la Croix Rouge
Genève Foreign Relations
Department.

ENQUIRER
Fragesteller

Name ASPEGLAGH
Christian name FRANCOIS
Vorname
Address

RED CROSS MESSAGE BUREAU, 226
85, EATON SQUARE,
LONDON, S.W.1.

Relationship of Enquirer to Addressee.
Wie ist Fragesteller mit Empfänger verwandt?

The Enquirer desires news of the Addressee and asks that the following
message should be transmitted to him.
Der Fragesteller verlangt Auskunft über den Empfänger. Bitte um Weiter-
beförderung dieser Meldung.

ALLES GOED WENSCH U ALLEN GELUKKIG
NIEUWJAAR BESTE WENSCHEN AAN DE HEELE FAMILIE
GROETEN AAN ALLE VRIENDEN VERLANG SCHRIJVEN VAN
U EN DE FAMILIE FRANCOIS

Date 8.1.1942.

ADDRESSEE
Empfänger

Name
Christian name AUGUST
Vorname
Address COSTENDE, BELGIË

28 JAN 1942

The Addressee's reply to be written overleaf. (Not more than 25 words.)
Empfänger schreibe Antwort auf Rückseite. (Höchstzahl 25 wörter.)

Aspéglagh verstuurt op 8 januari 1942 nieuwjaarswensen naar België.
Ze komen daar toe op 7 april.

nuïteit in de oorlogsindustrie te verzekeren. Waarom hij zich op 2 juli niet aangeboden heeft, weet ik niet. In elk geval werd hij opnieuw opgeroepen om op 14 juli daaropvolgend te verschijnen. Na afloop van dit medisch onderzoek werd hij 'vrijgesteld als voorgoed ongeschikt' en ingeschreven in de werfreserve van de Ambassade van België te Londen. Zijn definitieve ongeschiktheid voor 'geneeskundige redenen' werd opnieuw officieel bevestigd op 24 september 1943.

De laatste loodjes

In mei 1944 kreeg hij een schrijven van de *National Union of distributive allied workers* waarin sprake is van zijn 'refusal to join the Union'. Bij de brief stak ook een 'entrance form'. Blijkbaar bereikte dit schrijven zijn doel want vanaf 27 mei 1944 tot 14 juli 1945 betaalde vader elke week trouw zijn bijdrage die werd ingeschreven op de *Contribution Card* van de Leight Branch met als nummer 3/112.

Van 21 tot 30 juni 1945, enkele dagen voor zijn repatriëring, werd hij ziek. De sectie Huisvesting en levensonderhoud van de Belgische Dienst voor Vluchtelingen kende hem een wekelijkse vergoeding toe van 16/6 (16 shillings en 6 pence. Er waren 20 shillings in een pound en 12 pence in een shilling.) Dit bedrag kwam bovenop de 12 shillings die hij wekelijks zou ontvangen van de *Britse Health Insurance*. Op 8 juli 1945 schreef vader aan de Dienst voor Vluchtelingen dat hij intussen al weer aan het werk was en dat '[...] langer thuis blijven hem meer goed had gedaan dan werken, doch de geldbeurs moest nagegaan worden'. 28/6 per week was blijkbaar te weinig om enigszins comfortabel te leven. Daarvan was immers al 7/6 bestemd voor de huur zodat per week nog 21 shillings of iets meer dan £1 overbleef voor verder levensonderhoud. Hoewel Oostende al begin september 1944 bevrijd was, was de terugkeer niet voor onmiddellijk. Dit had te maken met de

onzekere oorlogstoestand (bv. Duits von Rundstedt-offensief in de Ardennen nog eind december 1944, V1 en V2), met de ontredde en de rantsoening in België en hoogst waarschijnlijk ook doordat de Belgen in Groot-Brittannië in de oorlogsindustrie waren ingeschakeld. Ze konden niet van de ene dag op de andere gemist worden.

Op 9 juli 1945 was het eindelijk zo ver en kreeg hij bericht dat hij op 20 juli zou gerepatriëerd worden naar Oostende. Dat ging gepaard met heel wat formaliteiten: de bagage was beperkt tot 168 lbs (ongeveer 75 kg) per persoon en mocht bepaalde afmetingen niet overschrijden; die bagage werd door de douane nagezien en moest door de passagiers zelf op de trein in het Londense Victoria Station geladen worden. Wie meer wilde meenemen, moest beroep doen op een privé-transporteur die de goederen in België zou afleveren 'zoodra de omstandigheden het zouden toelaten'.

Wie gerepatriëerd werd moest zich daags voor het vertrek aanbieden in het Ontvangstcentrum 39, Belgrave Square, London S.W.1 waar men eventueel ook konden overnachten. Voorkeur werd gegeven aan aankomst op de dag van vertrek naar België. Drukwerken en handschriften werden voor het vertrek gecensureerd. Brieven meenemen om in België te posten was verboden. Men moest zich voorzien van eten voor 36 uur, want op het schip zou niets te verkrijgen zijn.

Er waren ook financiële onderrichtingen: meer dan £5 cash meenemen was niet toegelaten; die £5 zou bij aankomst in Oostende worden omgewisseld door 'den Monetairen Agent van de Nationale Bank van België die op de ontschepingskaai zetel'. De rest moest op een bankrekening gestort worden of gedeponerd bij het Belgisch Gezantschap. Oude Belgische bankbiljetten mochten niet zonder Certificaat C naar België worden meegebracht. Juwelen en andere waarden konden in "redelijke hoeveelheden" worden meegenomen. Die financiële bepalingen hadden natuurlijk te maken met de muntsaneringsoperatie (oktober 1944) van de Belgische minister Camille Gutt.

10-4-1942

106675

FRANCOIS

NIEUWS ONTVANGEN. FAMILIE IN GOEDEN
GEZONDHEID. DENKEN AAN U. ZEND PAKJE.
WENSCHEN GELUKKIG PAASCHFEEST. GROETEN
AAN VRIENDEN EN FAMILIE VERLANGT
ANTWOORD

Georges, August, Madeline

ROOD-KROIS VAN BELGIË
CROIX-ROUGE DE BELGIQUE

22103 - BRUXELLES

PASSED
P.194

8 JUNI 1942

Op 10 april antwoordt de familie met een 'Gelukkig Paaschfeest'.
De brief wordt 2 maand later in het Verenigd koninkrijk afgestempeld.

Stempels van Duitse censuur

Herinneringen

20 juli is ook de datum die als 'Embarked' vermeld staat op zijn *National Registration Identity Card*. Met welk schip en in welke omstandigheden vader op 20 juli 1945 in Oostende aan land komt, heb ik niet kunnen achterhalen. De spoel katoendraad waarvan sprake, een tinnen dichtgesoldeerde doos tabak en enkele administratieve documenten zijn de enige souvenirs die resten van zijn vijfjarig verblijf in Groot-Brittannië. Ik heb geen enkele foto gevonden. Hij vertelde ons niet zoveel over die periode. Alleen op de wereld, in een vreemd land, onder de bommen en met de talrijke beperkingen i.v.m. voedsel, textiel en zelfs verplaatsing zijn dingen die je wellicht liever zo vlug mogelijk vergeet. Wel weten we dat hij daar frequent naar de bioscoop trok, een hobby die hij in België weer opnam. Van de Engelse eetgewoonten had hij een afkeer overgehouden voor lamsvlees, in elk geval voor schapenragout die de volgende dag nog eens opgewarmd werd geserveerd. Wat hij daar wel met smaak had leren eten was *corned beef*, traditie die hij in eer hield. Na zijn terugkeer onderhield hij ook sporadisch contact met Oostendenaars die hij in Engeland had leren kennen, o.a. met cafébaas 'De Witten van de kaaie' en de Joodse textielhandelaar Kalter (hoek Alfons Pieterslaan en Kan. Dr. L. Coolenstraat) van wie hij bij een aankoop altijd 10% kreeg. Twee oorlogen die hij in Groot-Brittannië had moeten doorbrengen, maakten dat hij heel vlot Engels sprak. Zelfs op latere leeftijd volgde hij nog probleemloos de TV-programma's van de BBC. Hij was lange tijd geabonneerd op een Engelse wekelijkse krant.

Contact houden

Zoals bij nogal wat jongvolwassenen, hebben de oorlogsomstandigheden roet in zijn trouwplannen gegooid. Hij was al de 36 jaar voorbij toen hij, ruim een jaar na zijn terugkeer uit Engeland, in november 1946 huwde. Zijn echtgenote, mijn

moeder, was toen 32 en was tijdens de bezetting in Oostende gebleven.

Hoe verliep het contact tussen Leigh en het thuisfront? Het eerste schrijven dat ik heb gevonden werd gestuurd via het Internationaal Rode Kruis. Hiervoor waren speciale formulieren ontworpen. Vader (*der Fragesteller, enquirer* genoemd) schreef zijn boodschap vooraan en de geadresseerde (*der Empfänger, Adresssee*) in België noteerde in maximaal 25 woorden het antwoord op de keerzijde. Tussen vraag en antwoord verliepen ongeveer 3 à 4 maanden, soms zelfs meer. Dit zou zo blijven tot na de bevrijding van Oostende.

Het waren meestal banale teksten – maar belangrijk om het contact niet te verliezen – waar men vroeg naar de gezondheid en naar verder familiaal nieuws. Ook kwam er vanuit België voortdurend een vraag naar 'pakjes', wat bewijst dat de noden hier groter waren dan de beperkingen in het Verenigd Koninkrijk. Het ging niet alleen om voedsel, maar ook om textiel en schoenen.

Het eerste document – ik kan het moeilijk een brief noemen – dateert van 30 oktober 1941 en het laatste van 4 oktober 1944. Vader was afzender, bestemmingen waren meestal zijn zus Madeleine, schoonbroer August en hun zoon Georges. Vader hield via dezelfde weg ook contact met zijn oudere broers Henri en Albert en één enkele keer met zijn Oostendse werkgever, de reder John Bauwens. Buiten banale formules, kunnen we niet veel uit die correspondentie opmaken omdat ze aan beide kanten streng werd gecontroleerd door de censuur. In totaal vond ik 23 berichten waarvan 20 vanuit Groot-Brittannië naar België en, na 10 augustus 1944, drie in de omgekeerde richting. Vader heeft die laatste nooit beantwoord of misschien is dat per brief gebeurd, na de bevrijding van Oostende in september 1944.

Na die datum verdwenen de berichten via het Rode Kruis en konden eindelijk echte briefkaarten en brieven op oorlogspapier worden uitgewisseld. Maar die waren nog altijd onderworpen aan de censuur, want de eindoverwinning zou tot begin mei 1945 op zich laten wachten. Op een aantal briefkaarten zijn hier en daar zinnen onleesbaar gemaakt en in één brief werd met de schaar geknipt.

De correspondentie werd hoe dan ook frequenter en de brieven werden langer. Spijtig genoeg beschikken we enkel over brieven en briefkaarten die vanuit Oostende werden verzonden werden, en niet over het antwoord dat vader terugstuurde. De correspondentie ging meestal uit van neef Georges – toen 18 jaar – die o.a. vertelde over wat er zich had afgespeeld tijdens de oorlogsjaren en bij de bevrijding van Oostende.

John Aspelagh

(1) <http://siagrius.be>

(2) Over Henri Aspelagh publiceerde John eerder al in ons blad: *HvVB XII/2012, ps. 6 e.v.*